

CESTNI PROMET

S cestnim prevozom se lahko ukvarjajo podjetja, ki prevažajo za lastne potrebe in podjetja, ki se ukvarjajo s prevozom podjetij kot s profitno dejavnostjo in prevažajo po naročilu tretje osebe.

Vsako pošiljko spremlja TOVORNI LIST.

V mednarodnem prometu uporabljamo 2 vrsti mednarodnih pogodb:

1. CMR – pogodba o mednarodnem tovornem listu
2. TIR – pogodba o carinjenju (kontejnerji)

Blago se naloži na kontejnerje v odpremni državi, izpolni se dokumentacija, opravi se carinski promet, nato pa kontejnerje zaplombirajo. Če na vmesnih carinah ne ugotovijo nobenih posebnosti se plomba odtrga šele v namembni državi, kjer se blago prevzame.

Slabosti cestnega prometa:

- tovornjaki s priklopniki in specialnimi transporterji ogrožajo prometno varnost (nastajajo kolone, vozniki osebnih avtomobilov tvegano prehitvajo)
- z obdavčitvijo cestnega tovornega prometa ne zberemo toliko denarja, da bi z njim pokrivali velike stroške gradnje cest in stroške v zvezi z vzdrževanjem cest.
- Težka vozila znatno ogrožajo okolje (hrup, izpušni plini)

Prednosti:

- cestni promet se lažje prilagaja številnim željam strank kot železnica
- prevoz poteka od vrat do vrat – brez prekladanja in brez posebnih ukrepov, zato je lahko tudi cenejši, ker je cenejše omotanje, manjša nevarnost poškodb
- prevoz je možen po vseh poteh, ker vozila niso vezana na tračnice

ŽELEZNIŠKI PROMET

Poznamo 2 vrsti pošiljk:

1. KOSOVNA POŠILJKA

Pri kosovni pošiljki moramo za vsak kos(zaboj, bala, vreča, sod) posebej izpolniti železniški tovorni list. Tudi na paleto naloženo blago velja za kosovni tovor.

Posamezne pošiljke so označene z ustreznimi lističi oz. obeski, ki se morajo ujemati z navedbami v žel. tovornem listu.

2. VAGONSKA POŠILJKA

Gre za blago, ki ga pošiljatelj hkrati z žel. tov. listom izroči železnici za prevoz v vagonu (nad 6000 kg). Vagonske pošiljke so bolj cenovno ugodne.

Poznamo tudi ZBIRNO POŠILJKO.

Nastane z združitvijo številnih kosovnih pošiljk različnih pošiljateljev, namenjena je različnim prejemnikom. Običajno jo špediter organizira kot vagonsko pošiljko; cenovno ugodno.

IZROČANJE IN ODDAJANJE BLAGA

Kosovne pošiljke naklada železnica brezplačno, razkladanje pa opravi prevzemnik.

Proti plačilu pa opravi to tudi železnica. Dostavo in prevzem »na domu« oskrbi železnica za plačilo (dobava od vrat do vrat).

Vagonsko pošiljko mora naložiti pošiljatelj, razložiti pa prejemnik.

Prejemnika o prispeli pošti namembna postaja obvesti po telefonu ali pisno. Pri prevzemni zamudi zahteva železnica zamudnino oz. ležarino.

Izbira železniškega vagona (odprt, zaprt, specialen) je odvisna od vrste blaga.

Pomembna postaja uporaba specialnih vagonov: hladilniki, cisterne, vagoni za prevoz rude...

Kombiniran prevoz ima vedno večji pomen npr. železnica-cesta-ladja

Železnica se na željo prejemnika ali pošiljatelja odpremi prispelo pošiljko s cestnimi vozili do prejemnikovega naslova.

Veliki kontejnerji omogočajo pretovarjanje velikih pošiljk z enega prometnega sredstva na drugega (vagon, ladja, tovornjak, letalo)

Prevoznina je odvisna :

- Od vrste pošiljke (kosovna je dražja, vagonška cenejša)
- Način prevoza (navadni, ekspresni...)
- Vrste blaga (za nekatere blago veljajo posebne tarife)
- Razdalje (s povečano razdaljo se stroški za kilometre znižujejo)
- Teže blaga (večja teža stroški na kg oz. tona nižji)

Način odpreme kosovnih pošiljk:

1. NAVADNI PREVOZ

Navadne prevoze kosovnih pošiljk opravlja železnica z navadnimi vlaki. Vagon s kosovnimi pošiljkami je priključen kompoziciji potniškega vlaka. Železnica ima 24 ur časa za odpremo pošiljke (odpravni rok) in za 24 ur za vsakih začelih 250 km (prevozni rok). Predpisan je dopolnilni rok, lahko pa je tudi dogovorjen med železnico in pošiljateljem.

2. EKSPRESNI PREVOZ

Vagon je priključen kompoziciji ekspresnega vlaka. Železnica ima 24 ur odpravni rok in 24 ur za vsakih 400 km.

KURIR PROMET

Pri tej obliki se kosovne pošiljke odpremljajo s posebnimi vlaki. Pošiljko izroči stranka pooblaščenim osebam na vlaku (stevardesa, sprevodnik)

V mednarodnem prometu poznamo navadni in pospešeni prevoz.

ŽELEZNIŠKI TOVORNI LIST

Je prevozna pogodba med železnico in pošiljateljem. Železnica prevzame pošiljko skupaj z žel. tovornim listom, ki ga potrdi s podpisom in odtisom datumskega žiga. Duplikat tovrnega lista omogoča pošiljatelju razpolaganje z blagom, dokler ni izročeno prejemniku.

V mednarodnem prometu uporabljamo mednarodni tovorni list CIM, ki je enotna listina za navadne, pospešene, rokovne in za dogovorjene pošiljke.

RID – nevarne snovi

ODKUP

Pošiljatelj lahko obremeni pošiljko z zneskom odkupa do višine njene vrednosti.

Železnica dostavi pošiljko prejemniku le proti plačilu odkupnega zneska.

ODGOVORNOST ŽELEZNICE

Železnica je odgovorna za prekoračitev izročilnega roka ali za škodo, ki nastane v času od prevzema pošiljke in za prevoz do izročitve zaradi:

- popolne izgube
- delne izgube
- poškodbe

Železnica ni odgovorna za škodo, ki nastane:

- zaradi pomanjkljivo naloženega tovora s strani pošiljatelja,
- zaradi višje sile, nevarnosti, ki jih železnica ni mogla preprečiti (strela, toča, potres...)
- zaradi posebnih hib blaga (kalo, izsušitev, rja, notranji razkroj, pomanjkljivo pakiranje...)

Višina odškodnine: borzna cena: če te ni – tržna cena, če te ni – običajna cena

49. Opišite in primerjajte značilnosti pomorskega in zračnega prometa!

POMORSKI PROMET

Ločimo notranjo plovbo in pomorsko plovbo. Notranja plovba po rekah in kanalih je poceni, toda počasna. Slovenija nima plovne reke.

Predpogoj za ladijski pomorski promet je, da ima država prosti dostop do morja in vsaj eno dobro opremljeno mednarodno pristanišče.

Pomorska trgovska plovba zaobsega vse ladje za prevoz potnikov ali blaga, ki pljujejo po morskih poteh.

Razlikujemo: - potniške ladje
- tovarne ladje

Po svetovnih morjih plujejo pretežno tovarne ladje.

Vedno bolj se uveljavljajo specialne ladje za prevoz posebnih vrst tovora (nafta, premog, žito, rude...), ker se zaradi velikih nakladalnih zmogljivosti teh ladij bistveno zmanjšujejo stroški pomorskega prevoza.

Tankerji prevažajo tekočine(predvsem nafto). Specialne ladje so za prevoz kontejnerjev. Omogočajo kontejnerski promet: blago naložijo že pri pošiljatelju v velike zabojnike in jih kot celoto pripeljejo s cestnimi vozili ali železniškimi tovornimi vagoni v pristanišče, kjer jih preložijo s pomočjo žerjavov na ladje, ki so specialno grajene za sprejem kontejnerjev.

VRSTE PREVOZNIKOV (LADJARJEV) V POMORSKI PLOVBI

Ločimo LINIJSKO in PROSTO PLOVBO.

LINIJSKA plovba poteka po vnaprej predvidenem voznem redu, po vnaprej določeni relaciji, po vnaprej določeni ceni, tarifi.

PROSTA plovba – plovne poti in čas vožnje se prilagajajo vsakokratnim prevoznim naročilom. Linijska plovba prevladuje pri prevozu kosovnega blaga, prosta pa prevažanju razsutega tovora (premog, ruda, žito) v velikih količinah.

ČARTER (pogodba o najemu ladje) – najem celotne ladje, za čas, relacijo in tarife se stranki sproti pogajata.

LADIJSKI TOVORNI LIST (KONOSAMENT ali nakladnica) se izpolnjuje za pošiljke v linijskem prometu. Tovorni list se izstavi v treh izvodih. En izvod prejme prevoznik, drugega pošiljatelj, tretjega prejemnik. S tem izvodom prevzame dospelo pošiljko.

Pri čarterski plovbi pa poznamo pogodbo o najemu ladij.

Prednosti ladijskega prevoza:

- ladje sprejmejo večjo količino nekega tovora

Slabosti:

- zaradi nesreč tankerjev so onesnažena obsežna obalna območja
- pri normalni uporabi pogosto čistijo tankerje na odprtem morju in spuščajo umazano čistilno vodo neposredno v morje, prav tako klavne odpadke od živine, ki jo prevažajo
- nevarne kemikalije in industrijske odpadke, vključno z radioaktivnimi odpadki, pogosto prevažajo z ladjami. Marsikdaj preti nevarnost, da bi se nenadzorovano znebili teh odpadkov.
- je počasen prevoz.

ZRAČNI PROMET

Naloga zračnega prometa je prevoz potnikov in blaga z letali.

Ločimo potniška letala in tovorna letala.

Tovorna letala zmorejo prevažati do 100 ton tovora (v zabojnikih)

Poleg letal, ki prevažajo samo tovor, so tudi tovorna letala, ki prevažajo potnike in tovor.

Ločimo:

- letala na kratke proge (pbl. Do dosega 1000 km)
- letala na srednje proge (pbl. Do dosega 3000 km)
- letala na dolge proge (pbl. Do dosega 7000 km)

Letališča so v lasti družb, običajno delniških družb. Tem letališkim družbam morajo plačevati letalske družbe pristojbine za uporabo letališča.

V Sloveniji je največje letališče »Ljubljana – Brnik«, »Aerodrom Ljubljana« je letališko podjetje, Adria Airways pa letalski prevoznik. Imamo še letališče v MB, medtem ko letališče v Portorožu sprejema le manjša potniška letala.

VRSTE LETALSKEGA PROMETA

1. redni linijski prevozi – letala opravljajo redne polete po določenih progah in po določenem redu
2. Čarterski prevozi – čas in pot poleta določamo po potrebi

Značilnosti letalskih družb:

- Visoka vrednost naložb (letala)
- Visoki stroški, ne glede na izkoriščenost

Letalske družbe so delniške družbe. Večina linijskih družb je popolnoma ali deloma v rokah države. Izključno zasebne družbe so samo v ZDA.

TARIFE V ZRAČNEM PROMETU IN PREVOZNA POGODBA

Tarife, ki jih določa IATA (International Air Transport Association) za linijske družbe so najnižje prevozne tarife postavke in jih članice ne smejo zniževati.

SPLOŠNE tarife – veljajo za vse vrste blaga na različnih lokacijah, gre za obračun določenega zneska za 1 kg.

RAZREDNE tarife – so nižje ali višje od splošnih tarif (v odvisnosti od blaga). Višje tarife nam zaračunajo za dragocenosti, žive živali, medicinski material, nižje tarife pa za prevoz revij, knjig...

SPECIFIČNE tarife – zaračunavajo se na določenih relacijah za določene vrste blaga.
So nižje od splošnih tarif.
KONTEJNERSKE tarife – najnižje tarife, ker gre za najbolj racionalno izrabo prostora.

V zračnem linijskem prometu sklepamo prevozne pogodbe z izročitvijo blaga za prevoz in z izstavitvijo letalskega tovornega lista – AIR WAY BILL.

Slabosti zračnega prometa:

- Relativno visoki prevozni stroški
- Ogrožanje okolja
- Kombinirati moramo vsaj 2 transportni sredstvi

Prednosti:

- Kratek čas trajanja prevoza
- Zelo pazljiv prevoz brez pogostega prekladanja, zato prevažamo manjše količine blaga velikih vrednosti.

Izbira vozne poti je odvisna od tovora, ki ga prevažamo, od stroškov, ki jih bomo imeli od prevoza, od časa, ki ga imamo na razpolago.